

КРИТЕРІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСУРСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВ

АБУШОВ Теймур Аловсат огли

Аспірант,

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0001-8627-8609>

e-mail: abusteymur9@gmail.com

У статті запропоновано використовувати термін «оптимізація ресурсів» для відображення взаємозв'язку між обсягом витрачених ресурсів та рівнем досягнення цілей підприємства. Відповідно вказаного тлумачення визначено напрями оптимізації використання ресурсів, а саме оптимізація їх кількості, якості, організації забезпечення та управління. Запропоновано управління ресурсами підпорядковувати управлінню розвитком підприємства. Проаналізовано можливості застосовувати поняття «ресурсозбереження», «раціональності» у якості критеріїв оптимізації управління ресурсними можливостями підприємств.

Ключові слова: ресурси, управління ресурсами, оптимізація ресурсів, використання ресурсів, раціональність використання ресурсів, ефективність використання ресурсів.

CRITERIA FOR OPTIMIZING THE RESOURCE OPPORTUNITIES OF ENTERPRISES

Teymur ABUSHOV

Khmelnytskyi National University

The purpose of the article is to consider possible variants of the criteria for optimizing resource capabilities of enterprises. Optimizing the use of resources makes it possible to reduce enterprise costs and thereby increase the overall productivity and efficiency of the enterprise. Also, improving the management of resources, in particular unique ones, allows to increase the company's income due to the implementation of its competitive advantages. The article proposes to use the term "optimization of resources" to reflect the dependence between the amount of resources spent and the level of achievement of the company's goals. In accordance with the above interpretation, directions for optimizing the use of resources are determined. It is proposed to include measures aimed at optimizing their quantity, quality, organization of provision and management. Resource management is proposed to be subordinated to enterprise development management. The article analyzes the key aspects of enterprise development management as a guideline for resource management. Activities aimed at optimizing the resource capabilities of enterprises must be based on compliance with certain criteria. Application of such criteria helps to monitor the correspondence of the existing and desired state of the management object. The possibilities of applying the criteria of "resource conservation", "rationality" and "maximization of enterprise value" as criteria for optimizing the management of resource capabilities of enterprises are analyzed.

Resource conservation should be considered as one of the main parameters of managing resource opportunities, which is due to humanity's awareness of the problems associated with the depletion of natural resources. The rationality parameter allows you to combine resource saving with obtaining goods of the appropriate quality. It is noted that each of the specified criteria should reflect the level of achievement of the company's development goals thanks to the use of the available level of resources.

Keywords: resources, resource management, optimization of resources, use of resources, rationality of use of resources, efficiency of use of resources.

Абушов Т. (2023) Критерії оптимізації ресурсних можливостей підприємств. *DEVELOPMENT SERVICE INDUSTRY MANAGEMENT*, (3), 23-28. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3\(3\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3(3))

Abushov T. (2023) Criteria for optimizing the resource opportunities of enterprises. *DEVELOPMENT SERVICE INDUSTRY MANAGEMENT*, (3), 23-28. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3\(3\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3(3))

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Підвищення ефективності діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, як одна із ключових постійних цілей його управління, досягається завдяки приросту результативних показників господарської діяльності або ж завдяки оптимізації витрат, що при цьому виникають. Наукові дослідження теоретиків та практиків, які спрямовані на підвищення ефективності господарювання, у тій чи іншій мірі сфокусовані на певних видах витрат чи доходів. Роботи, що акцентують увагу на оптимізації моделі управління, за своїм змістом теж відносяться до вказаних напрямів досліджень, адже у них здійснюється спроба досягти приросту доходів та / або мінімізації витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження ресурсів, що використовуються підприємствами можна розділити на декілька груп. До першої групи належать дослідження, які сфокусовані на з'ясуванні сутності поняття «ресурси», їх класифікації [2, 4]. Друга група наукових робіт аналізує процес управління ресурсами на підприємствах різних видів [1, 6]. Об'єктом наукових пошуків у третій групі є певні види ресурсів або методи управління ними, у тому числі для забезпечення стійкого розвитку підприємств [3, 5, 7-8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Незважаючи на існування великої кількості матеріалів, що зосереджені на управлінні ресурсами, відсутні роботи, які висвітлюють критерії, які можна розглядати як критерії оптимізації управління ресурсами.

Формулювання цілей статті

Метою статті є розгляд можливих варіантів критеріїв для оптимізації ресурсних можливостей підприємств.

Виклад основного матеріалу

Витрати, що виникають у процесі господарювання, пов'язані із використанням різноманітних ресурсів. Як слушно зауважує у своїй роботі Кудіна О.М. [5] склад та структура економічних ресурсів на «вході» виробничого господарського процесу вирішальною мірою визначаються й формуються під впливом кінцевих цілей розвитку, що ставляться перед підприємством на його «виході». Різниця між «вхідними» потоками ресурсів, з одного боку, та «вихідними» обсягами виготовлених економічних благ на підприємстві визначає підсумкові результати здійснення господарських операцій [5].

З огляду на це, оптимізація використання ресурсів надає можливість зменшити витрати підприємства, та у кінцевому підсумку підвищити загальну продуктивність й ефективність діяльності підприємства. Це прямий зв'язок між управлінням ресурсами та загальними результатами діяльності підприємства. Поруч із цим, варто наголосити, що удосконалення управління ресурсами дозволяє збільшити доходи підприємства. Мова йде про використання у першу чергу унікальних ресурсів (стратегічних), тобто тих, які дозволяють максимізувати доходи шляхом реалізації конкурентних переваг підприємства. Все вказане свідчить про важливість управління ресурсами для збільшення ефективності господарської діяльності будь-яких економічних суб'єктів.

Удосконалення управління ресурсами найчастіше пов'язують із управлінням ресурсним потенціалом. При цьому наголошується, що ресурси можуть існувати незалежно від підприємств, тоді як потенціал є характеристикою фірми, її невід'ємною складовою.

Усе вище зазначене дозволяє зробити висновок, що коли мова йде про оптимізацію використання ресурсів, потрібно говорити про їх кількість та якість, доступність у певний проміжок часу та вміння (навики, знання) у колективу вцілому й у керівництві підприємства зокрема щодо управління та використання ресурсів (рис.1).

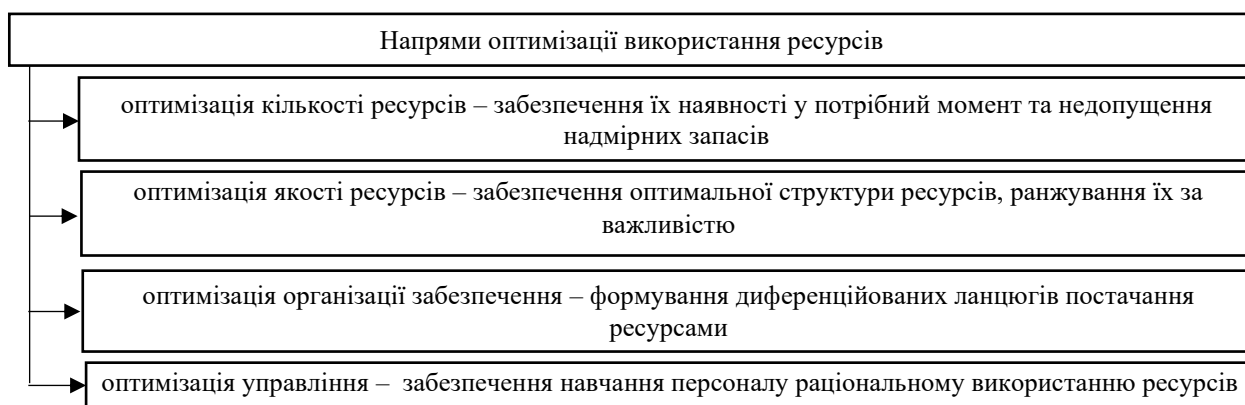

Рис. 1. Напрями оптимізації використання ресурсів підприємства*

* розроблено автором

Ресурси у процесі господарської діяльності трансформуються у витрати, які охоплюють не лише безпосередні витрати на виробництво кінцевої продукції, а й на усі допоміжні процеси, які цей процес супроводжують. Форма та методи контролю за використанням ресурсів залежить від прийнятого підходу в управлінні. При функціональному підході контроль використання ресурсів відбувається у розрізі реалізації відповідних функцій управління. У той же час, в межах процесного підходу одиницею контролю за обсягами витрат є окремий бізнес-процес.

Як слушно зауважує у своїй роботі Ващенко О.П. «мати достатні ресурси для підприємства означає володіти необхідними можливостями при певних умовах для свого розвитку і нормального функціонування у відповідності з поставленими цілями» [2]. Ресурси забезпечують можливості для досягнення цілей підприємства, забезпечення його розвитку. Через те, діяльність з управління ресурсами підприємства повинна корелюватися із стратегією розвитку підприємства.

Загалом, категорія «розвиток» визначає характер змін, які відбуваються у будь-яких предметах, системах, явищах [8]. Традиційно виокремлюють дві форми розвитку будь-яких систем, явищ, процесів – прогрес (розвиток від «нижчого» до «вищого») та регрес (розвиток від «вищого» до «нижчого»). Зазначимо, що в економічних відносинах розвиток володіє усіма перерахованими рисами [8].

В теоретичному аспекті розвиток певного суб'єкта чи системи є процесом комплексних змін суб'єкта від простіших форм до складніших. Розглядаючи підприємство як систему, його розвиток – це ефективна трансформація підприємства за якісними і кількісними параметрами під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, а у більш глобальному розумінні, – незворотній, закономірний процес, що є послідовною безперервною зміною кількісних та якісних станів компанії у часі та просторі [3].

У роботі [8] запропоновано розрізняти розвиток підприємств на чотирьох рівнях:

- науково-теоретичному: розвиток – це сукупність внутрішньо та зовнішньо зумовлених послідовностей переходів підприємства (чи окремих його підсистем) з одного стану відносної стійкості у інший, починаючи від моменту його створення до повного припинення функціонування;
- методологічному: розвиток підприємства – це постійні зміни структури, функцій, елементів, а також їх окремих властивостей, які дозволяють більш чи менш ефективно функціонувати соціально-економічній системі підприємства за умов динамічного середовища господарювання;
- методичному: розвиток підприємства – це процес поступової зміни кількісних і якісних характеристик окремих бізнес-процесів і цільової ефективності підприємницької діяльності у цілому;
- прикладному: розвиток підприємства – це постійні зміни (підвищення) цільової ефективності використання основних засобів, оборотних коштів, персоналу, земельних ділянок тощо у короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективах [8].

Метою управління розвитком підприємства пропонується вважати підвищення рівня організованості й конкурентоспроможності підприємства. При цьому підвищення рівня організованості підприємства є внутрішнім, а збільшення конкурентоспроможності – зовнішнім проявом розвитку підприємства [8].

В такому аспекті управління розвитком підприємства – це циклічний процес менеджменту якісними та кількісними змінами на підприємстві, що визначається постановкою та реалізацією цілей та завдань, спрямованих на забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства в довгостроковій перспективі [3].

На процес розвитку також впливають різноманітні фактори, а саме [8]:

- 1) економічні – одержання економічної ефективності від змін, впроваджених у процесі розвитку;
- 2) організаційні – створення організаційної структури управління об'єктом, її гнучкість і надійність;
- 3) соціальні – можливість прояву соціальної активності, духовного та культурного росту як управляючого персоналу, так і працівників, якими управляють;
- 4) техніко-технологічні – застосування нових засобів і предметів праці, зокрема спеціальних машин і механізмів, оргтехніки, технології [8].

Вказані групи охоплюють фактори, що впливають на підприємство. Вони є загальними і можуть бути деталізовані у разі потреби. Однак, потрібно зауважити, що вказані групи факторів впливу походять не лише з внутрішнього, але й із зовнішнього середовища.

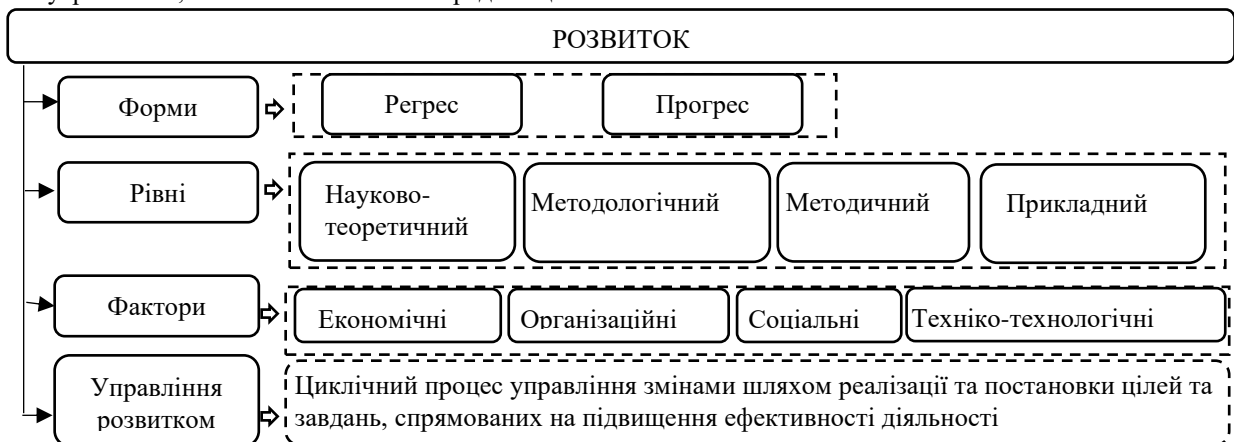

Рис. 2 Ключові аспекти розвитку підприємства*

* побудовано автором на основі [3, 8]

Потрібно зауважити, що фактори можуть мати різний вплив на розвиток підприємств, адже є фактори, які зумовлюють динамічний розвиток підприємства або, навпаки, стримують його. Основним питанням управління розвитком підприємств є забезпечення рівноваги між змінами та стабільністю, чого можна досягти завдяки правильно поставленим цілям. При цьому управління розвитком підприємства являє собою діяльність із метою досягнення інтересів усіх зацікавлених осіб шляхом ефективного управління наявними ресурсами.

Управління ресурсами має бути спрямовано на підвищення ресурсних можливостей підприємств. При цьому ключовим, на нашу думку, є визначення/застосування критерію ефективності такого управління.

В наукових дослідженнях присвячених управлінню ресурсами підприємства використовують термін «ресурсозбереження». Проте його зміст істотно відрізняється в різних дослідників. Так, у роботі [6] зазначено, що ресурсозбереження – це один з напрямів підвищення ефективності виробництва, що досягається за рахунок вжиття комплексу науково-технічних, організаційних та економічних заходів для забезпечення економічного та найбільш раціонального використання всіх видів ресурсів. При цьому автором виділяються природні, економічні, технічні, кадрові, фінансові та інформаційні ресурси.

Тобто у даному трактуванні, метою ресурсозбереження є підвищення ефективності виробництва, шляхом застосування заходів науково-технічного, організаційного та економічного характеру, які дозволяють заощадити природні, економічні, технічні, кадрові, інформаційні ресурси.

Інші дослідники пропонують розглядати ресурсозбереження як один з основних принципів, на яких базується механізм ресурсного забезпечення. При цьому, на думку авторів, ресурсозбереження – це ощадливе використання ресурсів, які не підлягають відтворенню, використання енергозберігаючих технологій [1].

В даному підході акцентовано увагу на використанні частини ресурсів, тих, які не підлягають відтворенню. І ресурсозбереження виступає елементом загального механізму управління ресурсами, в автора «механізму ресурсного забезпечення». На нашу думку, ресурсозбереження потрібно розглядати як один із основних параметрів управління ресурсними можливостями, що зумовлено усвідомленням людством проблем, пов'язаних із вичерпністю природних ресурсів.

При аналізі рівня використання ресурсів також оперують терміном «раціональність». З точки зору управління ресурсами важливим є дотримання критеріїв раціональності [4]:

- технічна раціональність, що дозволяє використовувати всі наявні резерви виробництва, зменшувати час на виготовлення продуктів за рахунок оптимального завантаження потужностей і таким чином зменшувати собівартість виробів;

- економічна раціональність, що забезпечує ефективне використання ресурсів за рахунок впровадження нових технологій і підходів до організації та управління виробництвом, і також дає змогу зменшити собівартість виробів і поліпшити їх якісні характеристики;

- соціальна раціональність, передбачає таке використання ресурсів, яке забезпечить поліпшення якісних показників продукції.

Окрім критеріїв раціональності Конащук В.Л. та Дусенко О.О. у своїй роботі розглядають напрями та способи раціоналізації ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями та способи раціоналізації ресурсів

Напрями раціоналізації	Способи раціоналізації
Повна заміна ресурсу на якісніший, за умови збереження цим ресурсом конкурентної переваги за ціновими та якісними параметрами (КСП>1);	Використання якісних ресурсів, придбаних за прийнятною ціною; Удосконалення техніко-технологічної бази транспортування і зберігання сировини;
Пошук можливостей економії ресурсу за умови збереження прийнятого для споживача рівня якості продукції, яка буде виготовлена з цього ресурсу;	Механізація трудомістких процесів; застосування ресурсоощадних технологій; Економічна оцінка результатів раціонального використання ресурсів на підприємстві за впровадженими комплексами заходів для окремих видів ресурсів;
Зміна технології використання ресурсу, яка зумовить перехід до варіанта (1) або (2).	Визначення конкретного внеску в загальний результат раціонального використання ресурсів окремих підрозділів (цехів, відділів) підприємства та працівників; Зацікавлення працівників підприємства в постійному пошуку та реалізації заходів із раціонального використання ресурсів на всіх етапах життєвого циклу продукції, створення ефективної системи економічних санкцій та заохочень, формування стійкої мотивації працівників до раціонального використання ресурсів.

* побудовано автором на основі [4]

Необхідно зазначити, що наведені у таблиці 1 напрями та способи, було запропоновано авторами із огляду впливу раціонального використання ресурсів на підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. Крім того, потрібно зауважити, що серед способів раціоналізації автори виділяють застосування ресурсозберігаючих технологій. Це дозволяє зробити висновки, про вужче трактування даними дослідниками терміну «ресурсозбереження» по відношенню до раціональності їх використання.

Інший підхід до оцінки критерію розвитку підприємства, а отже, оцінки вартості управління наявними ресурсами передбачає максимізацію вартості [7]. Особливого значення набуває вибір методики оцінки процесу розвитку, яка би розкривала потенційні можливості підприємства, давала змогу будувати прогнозу модель його ефективної роботи. Це можливо зробити на основі застосування вартісноорієнтованого управління розвитком підприємства, яке спрямоване на забезпечення довгострокового розвитку підприємства, а важливим комплексним критерієм економічного розвитку та мірою ефективності управління у сучасних умовах господарювання розглядає максимізацію вартості. Саме вартість, на думку окремих дослідників, відображає сукупну характеристику показників діяльності підприємства та забезпечує інтереси різних учасників ринкових відносин [7]. З огляду на цей підхід використання ресурсів підприємства підпорядковане збільшенню вартості підприємства. Саме примноження вартості є критерієм і ціллю оптимізації ресурсів підприємства і це повинно бути враховано при розробці стратегії розвитку підприємства.

На думку Мельник О., зміни, які відбуваються внаслідок впливу як глобальних, так і регіональних трансформацій, приводять до переорієнтації підприємств на досягнення якісно інших цілей: від отримання максимального прибутку до пошуку стратегій тривалого функціонування на ринку [7]. Дане твердження дозволяє виділити ще один параметр оптимізації управління ресурсами. Стійкий розвиток підприємств передбачає досягнення цілей при дотриманні балансу між економічною, соціальною, технологічною складовими. У цьому випадку використання ресурсів оптимізується задля забезпечення безперервного розвитку суб'єкта господарювання із дотриманням екологічних та соціальних критеріїв.

Кожна компанія має доступ до таких самих основних ресурсів, як і її конкуренти. Підприємства різняться між собою управлінням доступними ресурсами шляхом досягнення різного рівня володіння певним видом ресурсу, а також методом управління ресурсами.

Одним із варіантів оптимізації використання ресурсів, а точніше управління ними можна вважати використання ресурсної стратегії.

Ресурсна стратегія – це набір принципів положень та вимог, на ґрунті дотримання яких буде здійснюватися вибір джерел та визначення обсягів поставок ресурсів, а також має відбуватися ефективний розподіл їх за напрямками використання [5].

Ресурсна стратегія – це тип операційної стратегії, у якій визначаються принципові засади поведінки підприємства в зоні стратегічних ресурсів, форми і методи постачань, політика створення страхових запасів, систем розподілу і поповнення ресурсів. Визначення потреби в стратегічних ресурсах при формуванні ресурсної стратегії обов'язково має також враховувати зміст і характер цілей, які ставить перед собою підприємство, іманентні властивості ресурсів (витрат), а також встановлені терміни досягнення зазначених цілей та вирішення окремих виробничих задач. Застосування ресурсної стратегії, на нашу думку, дозволяє краще виконувати завдання щодо забезпечення наявності в потрібний час необхідної кількості ресурсів необхідної якості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, управління ресурсними можливостями передбачає сукупність заходів щодо формування ресурсів на входів виробничого процесу (ресурсне забезпечення) та дотримання встановленого рівня використання ресурсів у процесі виробництва, у тому числі в межах допоміжних та забезпечуючих процесів. Крім того, до завдань відноситься контроль і аналіз результатів, що отримані на виході із обсягом вхідних ресурсів. Для кожного із трьох вказаних завдань потрібно враховувати аналіз факторів зовнішнього середовища, що впливає на рівень забезпечення ресурсами, ефективність їх використання та висуває вимогу порівняння витрат ресурсів із конкурентами у процесі аналізу.

Література

1. Бердар М.М. Управління ресурсним забезпеченням підприємства у сучасних умовах / М.М. Бердар // Інтеллект XXI. – 2020. – № 1. – С. 31-36
2. Ващенко О.П. Сутність та класифікація ресурсів підприємств / О.П. Ващенко // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2019. – № 2 (28). – С. 104-108.
3. Кирилюк О. В. Інформаційні технології в управлінні асиметрією розвитку компанії / О. В. Кирилюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2019. – № 3. – С. 95-98.
4. Конащук В.Л. Напрями та резерви раціонального використання ресурсів підприємства / В.Л. Конащук, О.О. Дусенко. – 2017. – С. 97-104.
5. Кудіна О.М. Формування ресурсної стратегії підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук. : 08.00.04. Харків, 2007. 21 с.
6. Мельник О.М. Ресурси підприємства: концептуальні аспекти системи управління в умовах стійкого розвитку / О.М. Мельник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – Випуск 23, частина 2. – С. 17-22.
7. Пилипенко С.М. Управління розвитком підприємств на засадах вартості: проблеми і перспективи / С.М. Пилипенко // Економіка і суспільство. – 2017. – Випуск 9. – С. 582-587.

8. Щеглова О.Ю. Управління розвитком та функціонуванням виробничо-економічної системи промислових підприємств у сучасних економічних умовах. / О.Ю. Щеглова, О.І. Судакова, І.О. Каширнікова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 19, ч. 3. – С. 146-150.

References

1. Berdar M.M. Upravlinnia resursnym zabezpechenniam pidpriemstva u suchasnykh umovakh / M.M. Berdar // *Intelekt KhKhI*. – 2020. – № 1. – S. 31-36
2. Vashchenok O.P. sutnist ta klasyfikatsiia resursiv pidpriemstv / O.P. Vashchenok // *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*. – 2019. – № 2 (28). – S. 104-108.
3. Kyryliuk O. V. Informatsiini tekhnolohii v upravlinni asymetriieiu rozvytku kompanii / O. V. Kyryliuk // *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. – 2019. – № 3. – S. 95-98.
4. Konashchuk V.L. Napriamy ta rezervy ratsionalnoho vykorystannia resursiv pidpriemstva / V.L. Konashchuk, O.O. Dusenko. – 2017. – S. 97-104.
5. Kudina O.M. Formuvannia resursnoi stratehii pidpriemstva: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk. : 08.00.04. Kharkiv, 2007. 21 s.
6. Melnyk O.M. Resursy pidpriemstva: kontseptualni aspekty systemy upravlinnia v umovakh stiikoho rozvytku / O.M. Melnyk // *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. – 2019. – Vypusk 23, chastyna 2. – С. 17-22.
7. Pylypenko S.M. Upravlinnia rozvytkom pidpriemstv na zasadakh vartosti: problemy i perspektyvy / S.M. Pylypenko // *Ekonomika i suspilstvo*. – 2017. – Vypusk 9. – S. 582-587.
8. Shcheglova O.Iu. Upravlinnia rozvytkom ta funktsionuvanniam vyrobnycho-ekonomichnoi systemy promyslovykh pidpriemstv u suchasnykh ekonomichnykh umovakh. / O.Iu. Shcheglova, O.I. Sudaкова, I.O. Kashyrynikova // *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. – 2018. – Vyp. 19, ch. 3. – S. 146-150.